1. Η ελευθερία εγκαταστάσεως δεν περιορίζεται στο δικαίωμα δημιουργίας μιας και μόνης εγκαταστάσεως στο εσωτερικό της Κοινότητας, αλλά συνεπάγεται τη δυνατότητα δημιουργίας και διατηρήσεως, εφόσον τηρούνται οι επαγγελματικοί κανόνες, περισσοτέρων από ένα κέντρων δραστηριότητας στο έδαφος της Κοινότητας. Αυτό ισχύει επίσης για το μισθωτό που είναι εγκατεστημένος σε ένα κράτος μέλος και επιθυμεί να επιδοθεί παράλληλα σε ανεξάρτητη επαγγελματική δραστηριότητα σε άλλο κράτος μέλος.

2. Τα άρθρα 48 και 52 της Συνθήκης αντιτάσσονται σε κάθε εθνική ρύθμιση που θα μπορούσε να είναι δυσμενής για τους κοινοτικούς υπηκόους, όταν αυτοί επιθυμούν να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους πέρα από το έδαφος ενός μόνο κράτους μέλους. Τα άρθρα αυτά έχουν, συνεπώς, την έννοια ότι δεν επιτρέπουν σε κράτος μέλος να αρνείται στους εργαζομένους που ασκούν ανεξάρτητη δραστηριότητα στο έδαφός του, το ευεργέτημα της απαλλαγής από την υποχρέωση καταβολής εισφορών, το οποίο παρέχεται από την εθνική ρύθμιση περί της καταστάσεως από απόψεως κοινωνικής ασφαλίσεως των ανεξαρτήτων εργαζομένων σε περίπτωση παράλληλης ασκήσεως έμμισθης δραστηριότητας και ανεξάρτητης δραστηριότητας, για το λόγο ότι η έμμισθη δραστηριότητα που μπορεί να θεμελιώσει το δικαίωμα απαλλαγής ασκείται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους.

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠ' ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟΥ ΣΥΖΗΤΗΣΗ
στην υπόθεση 143/87 *

I — Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

A — *Η εθνική ρύθμιση που έχει εφαρμογή στην κύρια δίκη*

Το βασιλικό διάταγμα 38 της 27ης Ιουλίου 1967, περί ρυθμίσεως από απόψεως κοινωνικής ασφαλίσεως της καταστάσεως των ανεξαρτήτων εργαζομένων (*Moniteur belge* της 29.7.1967) ρυθμίζει τις εισφορές που οφείλει να καταβάλλει « κάθε φυσικό πρόσωπο που ασκεί στο Βέλγιο επαγγελματική δραστηριότητα ως προς την οποία δεν έχει συνάψει σύμβαση εργασίας ούτε έχει υπαχθεί σε κανονισμό υπηρεσιακής κατάστασης » (άρθρο 3, παράγραφος 1).

Ως επαγγελματική δραστηριότητα κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως νοείται και η άσκηση καθηκόντων βάσει εντολής εντός εταιρίας, εκτός εάν αποδεικνύεται ότι τα καθήκοντα αυτά ασκούνται χωρίς αμοιβή (άρθρο 2 του βασιλικού διατάγματος της 19ης Δεκεμβρίου 1967 περί γενικής ρυθμίσεως κατ' εφαρμογή του βασιλικού διατάγματος 38 της 27ης Ιουλίου 1967 (*Moniteur belge* της 28.12.1967).

Ως προς τις οφειλόμενες εισφορές, το άρθρο 12, παράγραφος 2, του βασιλικού διατάγματος 38, όπως τροποποιήθηκε με το νόμο της 12ης Ιουλίου 1972 περί τροποποιήσεως ορισμένων διατάξεων σχετικά με την κοινωνική ασφάλιση των ανεξαρτήτων εργαζομένων (*Moniteur belge* της 14.7.1972), ορίζει ότι:

« Ο υποκείμενος στην κοινωνική ασφάλιση, ο οποίος εκτός της δραστηριότητας που συνεπάγεται την υπαγωγή του στη ρύθμιση του

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

παρόντος διατάγματος, ασκεί συνήθως και κατά κύριο λόγο μια άλλη επαγγελματική δραστηριότητα, δεν υπόκειται σε καμία εισφορά, αν οι επαγγελματικές του αποδοχές ως ανεξάρτητου εργαζομένου » δεν υπερβαίνουν ένα καθορισμένο ανώτατο ποσό.

Η έννοια της συνήθους και κυρίας επαγγελματικής δραστηριότητας που αναφέρεται στο άρθρο 12, παράγραφος 2, διευκρινίστηκε με το άρθρο 35 του βασιλικού διατάγματος της 19ης Δεκεμβρίου 1967, όπως τροποποιήθηκε με το βασιλικό διάταγμα της 15ης Ιουλίου 1970. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή:

« 1. Για την εφαρμογή του άρθρου 12, παράγραφος 2, του βασιλικού διατάγματος 38, ο υποκείμενος στην κοινωνική ασφάλιση θεωρείται ότι ασκεί " συνήθως και κατά κύριο λόγο ", παράλληλα με την επαγγελματική δραστηριότητα ως ανεξαρτήτου εργαζομένου, μια άλλη επαγγελματική δραστηριότητα κατά τη διάρκεια του έτους για το οποίο οφείλονται οι εισφορές:

α) όταν η απασχόλησή του, ως εργάτη, υπαλλήλου, εργάτη ορυχείου ή ναυτικού σε σκάφος με βελγική σημαία ανταποκρίνεται στην έννοια της συνήθους και κατά κύριο λόγο απασχολήσεως υπό την έννοια του συστήματος που εφαρμόζεται σ' αυτούς τους εργαζομένους·

β) όταν, αν η δραστηριότητά του εμπίπτει σε άλλο συνταξιοδοτικό σύστημα που έχει θεσπιστεί με νόμο ή δυνάμει νόμου, με απόφαση των επαρχιακών αρχών ή από τη Société nationale des chemins de fer belges, η δραστηριότητα αυτή καλύπτει κατά τη διάρκεια του έτους 8 μήνες ή 200 ημέρες τουλάχιστον ή αν πρόκειται για παροχές που συνίστανται στην παράδοση μαθημάτων την ημέρα ή το βράδυ, αντιστοιχεί σε έξι δέκατα τουλάχιστον του ωραρίου που προβλέπεται για την καταβολή πλήρους μισθού.

2. ...

3. Για την εφαρμογή του παρόντος άρθρου η απασχόληση στην υπηρεσία διεθνούς ή υπερεθνικού οργανισμού, στον οποίο συμμετέχει το Βέλγιο, εξομοιώνεται με απασχόληση εργάτη ή υπαλλήλου, ανάλογα με την περίπτωση, υπό την έννοια της παραγράφου 1. »

B — *Γένεση της διαφοράς και εξέλιξη της κύριας δίκης στην υπόθεση 143/87*

Ο Christofer Stanton, βρετανός υπήκοος, εργάζεται ως μισθωτός στο Ηνωμένο Βασίλειο και υπό την ιδιότητα αυτή καταβάλλει εισφορές στο βρετανικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως των μισθωτών εργαζομένων.

Από το 1979, ο Stanton ασκεί παραλλήλως τα καθήκοντα του διαχειριστή μιας βελγικής ασφαλιστικής εταιρίας, της « L'Étoile 1905 », θυγατρικής της βρετανικής εταιρίας της οποίας είναι υπάλληλος. Υπό την ιδιότητά του αυτή, συμμετέχει, στη διάρκεια ορισμένων περιόδων του έτους, στις συνεδριάσεις του διοικητικού συμβουλίου της « L'Étoile 1905 » στις Βρυξέλλες. Λόγω της δραστηριότητάς του αυτής, ο Stanton υπήχθη αυτεπαγγέλτως στο Βέλγιο στο Caisse national auxiliaire d'assurances sociales pour travailleurs indépendants (Εθνικό Επικουρικό Ταμείο Κοινωνικής Ασφαλίσεως των Ανεξαρτήτων Εργαζομένων).

Το Institut nationale d'assurances sociales pour travailleurs indépendants (στο εξής: « Inasti »), αξίωσε από τον Stanton και την « L'Étoile 1905 », ως υποχρέους εις ολόκληρον, την καταβολή εισφορών για το τέταρτο τρίμηνο του 1979 και τα δύο πρώτα τρίμηνα του 1980.

Ο Stanton και η ΑΕ « L'Étoile 1905 » προσέφυγαν, στις 29 Δεκεμβρίου 1982, κατά του Inasti ενώπιον του Tribunal du travail των Βρυξελλών, ζητώντας να αναγνωριστεί ότι ο Stanton δεν έχει την ιδιότητα του υπαγομένου στο σύστημα κοινωνικών ασφαλίσεων των ανεξαρτήτων εργαζομένων, όπως αυτή ορίζεται από τη βελγική ρύθμιση, και συνεπώς, ο

Stanton και η ΑΕ « L'Étoile 1905 » δεν μπορούσαν να θεωρηθούν εις ολόκληρον υπόχρεοι καταβολής εισφορών.

Το Inasti, εξάλλου, άσκησε, στις 21 Σεπτεμβρίου 1984, ενώπιον του Tribunal du travail των Βρυξελλών, αγωγή κατά του Stanton και της « L'Étoile 1905 », ζητώντας να υποχρεωθούν να καταβάλουν τις εισφορές. Με απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 1986, το Tribunal du travail, αφού αποφάσισε τη συνεκδίκαση των δύο αυτών υποθέσεων, διέταξε την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας.

Ο Stanton ζήτησε την απαλλαγή του από την καταβολή της εισφοράς, επικαλούμενος το άρθρο 12, παράγραφος 2, του βασιλικού διατάγματος 38, της 27ης Ιουλίου 1967, που προαναφέρθηκε, και του άρθρου 35, παράγραφος 1, του βασιλικού διατάγματος της 19ης Δεκεμβρίου 1967, που προαναφέρθηκε.

Το Inasti υποστήριξε ότι από το γράμμα των ανωτέρω διατάξεων της βελγικής ρυθμίσεως σαφώς καταδεικνύεται ότι η βελγική κυβέρνηση δεν είχε ποτέ την πρόθεση να απαλλάξει από την καταβολή εισφορών τους εργαζομένους που ασκούν κύρια δραστηριότητα στο εξωτερικό και που για το λόγο αυτόν υπάγονται σε συνταξιοδοτικό σύστημα ρυθμιζόμενο από αλλοδαπό νόμο, μη εφαρμοστέο στο Βέλγιο.

Ο Stanton φρονεί ότι η άποψη του Inasti αντιβαίνει στις αρχές της ίσης μεταχειρίσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών που διασφαλίζει η Συνθήκη ΕΟΚ και η κοινοτική ρύθμιση.

Το Tribunal du travail (δέκατο τρίτο τμήμα) των Βρυξελλών αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

« 1) Η άρνηση, από κράτος μέλος, να απαλλάξει πλήρως ή μερικώς τον υπήκοο άλλου κράτους μέλους, ο οποίος παρέχει υπηρεσίες εντός αυτού του (πρώτου) κράτους μέλους, από την καταβολή εντός αυτού εισφορών κοινωνικής ασφαλίσεως υπό την ιδιότητά του ως ανεξάρτητου εργαζομένου για την παρεπόμενη δραστηριότητα που ασκεί σ' αυτό, ενώ υπόκειται κατά κύριο λόγο στην κοινωνική ασφάλιση αυτού του άλλου κράτους μέλους ως μισθωτός, για το λόγο και μόνο ότι η δραστηριότητά του ως μισθωτού, την οποία ασκεί " συνήθως και κατά κύριο λόγο ", ασκείται εκτός του εδάφους του κράτους μέλους, στο οποίο παρέχεται η υπηρεσία, συμβιβάζεται ή όχι με το γράμμα και/ή το πνεύμα των άρθρων 7, 8, παράγραφοι 1 και 7, 52, 59, πρώτη παράγραφος, 60, τρίτη παράγραφος, και 65 της Συνθήκης της Ρώμης, της 25ης Μαρτίου 1957, περί ιδρύσεως της ΕΟΚ (που κυρώθηκε με το βελγικό νόμο της 2ας Δεκεμβρίου 1957);

2) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως, οι παράγραφοι 1 και 3 του άρθρου 35 του (βελγικού) βασιλικού διατάγματος της 19ης Δεκεμβρίου 1967, περί θεσπίσεως γενικής ρυθμίσεως, κατ' εφαρμογή του βασιλικού διατάγματος 38 της 27ης Ιουλίου 1967, περί ρυθμίσεως της καταστάσεως κοινωνικής ασφαλίσεως των ανεξαρτήτων εργαζομένων είναι ασυμβίβαστες με τις εφαρμοστέες κοινοτικές διατάξεις, υπό την έννοια ότι με τις εθνικές διατάξεις θεωρείται ως " άλλη επαγγελματική δραστηριότητα " — από ό,τι του ανεξάρτητου εργαζομένου — μόνο η δραστηριότητα που ασκείται εν πάση περιπτώσει στο Βέλγιο, ακόμη και στην περίπτωση που στις εν λόγω διατάξεις δεν αναφέρεται αυτό ρητώς; »

Η απόφαση περί παραπομπής πρωτοκολλήθηκε στη γραμματεία του Δικαστηρίου στις 11 Μαΐου 1987.

Σύμφωνα με το άρθρο 20 του πρωτοκόλλου περί του οργανισμού του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις:

— ο Christofer Stanton και η AE « L'Étoile 1905 », με έδρα τις Βρυξέλλες, εκπροσωπούμενοι από τους δικηγόρους Βρυξελλών Jean Bayart και François-Xavier de Dorlodot,

— το Inasti, εκπροσωπούμενο από τον J. Lejuste, αναπληρωτή γενικό διευθυντή του Inasti,

— η βελγική κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. Buchmann, Υπουργό των Μεσαίων Τάξεων,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον E. Lasnet, νομικό σύμβουλο της Επιτροπής, επικουρούμενο από τον F. Herbert, δικηγόρο Βρυξελλών.

Με απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 1987, κατ' εφαρμογή του άρθρου 95, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού διαδικασίας, το Δικαστήριο αποφάσισε να αναθέσει την εκδίκαση της υποθέσεως στο τρίτο τμήμα.

Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή και μετά από ακρόαση του γενικού εισαγγελέα, το Δικαστήριο αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων.

II — Σύνοψη των γραπτών παρατηρήσεων που κατετέθηκαν στο Δικαστήριο

Ο *Stanton* και η *εταιρία « L'Étoile 1905 »* υπογραμμίζουν καταρχάς ότι, δυνάμει του άρθρου 2 του βασιλικού διατάγματος της 19ης Δεκεμβρίου 1967, η άσκηση των καθηκόντων του διαχειριστή εταιρίας τεκμαίρεται ότι συνιστά δραστηριότητα που συνεπάγεται την υπαγωγή στο σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως των ανεξαρτήτων εργαζομένων, εφόσον αυτό προϋποθέτει την ύπαρξη εκμεταλλεύσεως με κερδοσκοπικό σκοπό· το τεκμήριο αυτό μπορεί να ανατραπεί υπό την προϋπόθεση ότι αποδεικνύεται ο άμισθος χαρακτήρας της εντολής του διαχειριστή. Κατά τη νομολογία του βελγικού Cour de cassation, με βάση την απόφαση της 2ας Ιουνίου 1980 (Pasicrisie 1980, I, σ. 1211), το γεγονός αυτός αποδεικνύεται μόνο με την προσκόμιση της σχετικής αποφάσεως του αρμοδίου οργάνου της εταιρίας.

Ο Stanton και η « L'Étoile 1905 » διευκρινίζουν ότι το αποδεικτικό αυτό στοιχείο δεν κατέστη δυνατό να προσαχθεί για κανέναν από τους διαχειριστές της εταιρίας, είτε αυτοί είναι βέλγοι είτε αλλοδαποί. Υπογραμμίζουν, πάντως, ότι μόνο ο Stanton υπήχθη αυτεπαγγέλτως από το Inasti στο ασφαλιστικό σύστημα και μόνον από αυτό ζητήθηκε δικαστικώς η καταβολή των εισφορών.

Κατά συνέπεια, ο Stanton και η « L'Étoile 1905 » φρονούν ότι τα ερωτήματα που απασχολούν πράγματι το εθνικό δικαστήριο θα μπορούσαν να είναι διατυπωμένα κατά τρόπο ώστε να λαμβάνονται υπόψη και οι προαναφερθείσες διατάξεις της εθνικής ρυθμίσεως, οι οποίες τείνουν να θέτουν τους υπηκόους κράτους μέλους που παρέχουν υπηρεσίες στο Βέλγιο υπό αυστηρότερους όρους από τους επιβαλλόμενους στους ημεδαπούς, όσον αφορά την απόδειξη της μη συνδρομής των προϋποθέσεων που απαιτούνται για την υπαγωγή στο σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως των ανεξαρτήτων εργαζομένων.

Ο Stanton και η « L'Étoile 1905 » προβάλλουν, πρώτον, ότι κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, που παγιώθηκε ιδίως με την απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 1974 (Van Binsbergen, 33/74, Rec. 1974, σ. 1299), την απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 1979 (Van Wesemael, 110 και 111/78, Rec. 1979, σ. 35) και την απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 1981 (Webb, 279/80, Συλλογή 1981, σ. 3305), το άρθρο 59 της Συνθήκης, στο οποίο εμπίπτει η άσκηση της εντολής του διαχειριστή εταιρίας, παρέχει απευθείας δικαιώματα στους ιδιώτες, που τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να διασφαλίζουν.

Υπογραμμίζουν, εν συνεχεία, ότι, όπως δέχθηκε το Δικαστήριο στην απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 1982 (Seco, 62 και 63/81, Συλλογή 1982, σ. 223), η απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας, που διατυπώνεται στα άρθρα 7 και 59 της Συνθήκης, αφορά κάθε συγκεκαλυμμένη μορφή διακρίσεων οι οποίες, παρόλον ότι βασίζονται επί κριτηρίων φαινομενικώς ουδετέρων, καταλήγουν στο ίδιο αποτέλεσμα.

Κατά τον Stanton και την « L'Étoile 1905 », από τη νομοθεσία αυτή συνάγεται ότι η διαφορετική μεταχείριση, χωρίς αντικειμενική δικαιολογία, μόνο του βρετανού διαχειριστή της εταιρίας αντιβαίνει στις προαναφερθείσες διατάξεις της Συνθήκης από διττή άποψη, και συγκεκριμένα:

i) διότι επιβάλλει στους κοινοτικούς υπηκόους αυστηρότερες υποχρεώσεις από τις επιβαλλόμενες στους ημεδαπούς, όσον αφορά την απόδειξη ότι δεν συντρέχουν οι όροι της υπαγωγής στο σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως των ανεξαρτήτων εργαζομένων (απόδειξη της ασκήσεως των καθηκόντων του διαχειριστή αμισθί)·

ii) διότι δεν απαλλάσσει τον κοινοτικό υπήκοο από την καταβολή εισφορών στο σύστημα των ανεξαρτήτων εργαζομένων, όταν η έμμισθη εργασία, που συνήθως παρέχει δικαίωμα για την απαλλαγή αυτή, ασκείται εντός του εδάφους του κράτους μέλους στο οποίο πραγματοποιείται η παροχή υπηρεσιών.

Το *Inasti* αντικρούει τις παρατηρήσεις του Stanton και της « L'Étoile 1905 » και προβάλλει, κατά πρώτο λόγο, ότι το άρθρο 59 της Συνθήκης δεν έχει άμεσο αποτέλεσμα, αφού η εφαρμογή του εξαρτάται από την έκδοση από το Συμβούλιο εκτελεστικών κανονισμών με βάση το άρθρο 7, παράγραφος 2, της Συνθήκης. Όμως, ο κανονισμός 1390/81 του Συμβουλίου, της 12ης Μαΐου 1981, περί επεκτάσεως στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους του κανονισμού 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητος (ΕΕ L 143, σ. 1), άρχισε να ισχύει μόλις την 1η Ιουλίου 1982, δηλαδή μετά την υπό κρίση περίοδο.

Το Inasti προβάλλει, κατά δεύτερο λόγο, ότι η επίμαχη βελγική ρύθμιση δεν επιφέρει καμία δυσμενή διάκριση, καθόσον εφαρμόζεται με τον ίδιο τρόπο στα πρόσωπα που τελούν υπό πανομοιότυπες συνθήκες.

Προς στήριξη του ισχυρισμού αυτού, το Inasti τονίζει, πρώτον, ότι η κατάσταση του εργαζομένου που απασχολείται ως μισθωτός στο Ηνωμένο Βασίλειο και ως ανεξάρτητος εργαζόμενος στο Βέλγιο δεν μπορεί να συγκριθεί με την κατάσταση του εργαζομένου που ασκεί το σύνολο των δραστηριοτήτων του στο Βέλγιο.

Κατά τη γνώμη του Inasti, η έμμισθη δραστηριότητα που ασκείται συνήθως και κατά κύριο λόγο σε άλλο κράτος μέλος εμπίπτει στο εθνικό σύστημα αυτού του κράτους μέλους· όμως, η αλλοδαπή νομοθεσία δεν μπορεί να έχει οποιαδήποτε επίπτωση στην εφαρμογή της βελγικής κοινωνικής νομοθεσίας ελλείψει διεθνούς συμβάσεως κοινωνικής ασφαλίσεως η οποία να ρυθμίζει το πρόβλημα της διπλής υπαγωγής σε συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως σε περιπτώσεις όπως η υπό κρίση στην κύρια δίκη.

Εξάλλου, από το άρθρο 35 του βασιλικού διατάγματος της 19ης Δεκεμβρίου 1967, που προαναφέρθηκε, προκύπτει, κατά το Inasti, ότι η έμμισθη απασχόληση βάσει της οποίας μπορεί να χορηγηθεί απαλλαγή από την καταβολή εισφορών πρέπει να εμπίπτει σε ένα συνταξιοδοτικό σύστημα κατά την έννοια της βελγικής νομοθεσίας και, συνεπώς, αποκλείεται κάθε συνταξιοδοτικό σύστημα που θεσπίστηκε βάσει αλλοδαπής νομοθεσίας, με μόνη

προβλεπόμενη εξαίρεση τη δραστηριότητα που ασκείται στην υπηρεσία διεθνούς οργανισμού στον οποίο συμμετέχει το Βέλγιο.

Το Inasti προτείνει να δοθεί στο εθνικό δικαστήριο η απάντηση ότι οι επίμαχες διατάξεις της βελγικής ρυθμίσεως δεν αντιβαίνουν σε καμιά διάταξη της Συνθήκης ΕΟΚ ως προς την υπό κρίση περίοδο που είναι προγενέστερη της ενάρξεως ισχύος του προαναφερθέντος κανονισμού 1390/81 του Συμβουλίου, της 12ης Μαΐου 1981.

Η *βελγική κυβέρνηση* δηλώνει ότι συμμερίζεται την άποψη που εξέφρασε το Inasti.

Επιθυμεί, πάντως, να υπογραμμίσει, ότι λόγω της αρμοδιότητας που αφέθηκε στα κράτη μέλη μέχρι τη θέσπιση της προαναφερθείσας κοινοτικής ρυθμίσεως, μπορούν να τεθούν υπό αμφισβήτηση μόνο οι διατάξεις των εθνικών νομοθεσιών που αντέβαιναν στους θεμελιώδεις σκοπούς της Συνθήκης, όπως η απαγόρευση των διακρίσεων μεταξύ ημεδαπών και υπηκόων άλλων κρατών μελών.

Όμως η επίδικη βελγική ρύθμιση εφαρμοζόταν αδιακρίτως στους ημεδαπούς και τους κοινοτικούς υπηκόους και δεν περιείχε ούτε επέφερε οιαδήποτε έμμεση διάκριση σε βάρος των υπηκόων των άλλων κρατών μελών.

Εξάλλου, κατά τη γνώμη της βελγικής κυβερνήσεως, η εθνική ρύθμιση είναι σύμφωνη με τις αρχές που καθόρισε το Δικαστήριο στη σκέψη 18, της αποφάσεως της 28ης Ιουνίου 1978 (Kenny, 1/78, Jurispr. 1978, σ. 1489), σύμφωνα με την οποία η απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας « δεν αφορά τις διαφορές μεταχειρίσεως που ενδέχεται να προκύψουν μεταξύ κρατών μελών από διαφορές που υφίστανται μεταξύ των νομοθεσιών των διαφόρων κρατών μελών, αρκεί οι νομοθεσίες αυτές να ισχύουν για όλα τα πρόσωπα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής τους σύμφωνα με αντικειμενικά κριτήρια και ασχέτως της ιθαγένειάς τους ».

Η βελγική κυβέρνηση προτείνει να δοθεί η ακόλουθη απάντηση στα ερωτήματα που υποβλήθηκαν:

« Η μη απαλλαγή, πλήρως ή μερικώς, του υπηκόου κράτους μέλους που παρέχει υπηρεσίες, από την καταβολή εισφορών κοινωνικής ασφαλίσεως, τις οποίες οφείλει εντός άλλου κράτους μέλους υπό την ιδιότητά του ως ανεξάρτητου εργαζομένου, για το λόγο και μόνο ότι η συνήθης και κύρια επαγγελματική δραστηριότητα ασκείται εκτός του εδάφους του κράτους όπου παρέχει υπηρεσίες, δεν αντιβαίνει ούτε στο γράμμα ούτε στο πνεύμα των άρθρων 1, 7, 8, 52, 59, πρώτο εδάφιο, 60, τρίτο εδάφιο, και 65 της Συνθήκης της Ρώμης, της 25ης Μαρτίου 1957, περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος.

Όσον αφορά την περίοδο πριν από την έναρξη ισχύος του κανονισμού 1390/81, της 12ης Μαΐου 1981, οι διατάξεις του άρθρου 35, παράγραφος 1, του βασιλικού διατάγματος της 19ης Δεκεμβρίου 1967 δεν είναι ασυμβίβαστες προς τις κοινοτικές διατάξεις. Δεν ενέχουν καμία διάκριση έναντι των υπηκόων άλλων κρατών μελών. »

Κατά τη γνώμη της *Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, το Δικαστήριο πρέπει να αναμορφώσει τα προδικαστικά ερωτήματα, έτσι ώστε να αποφανθεί μόνο επί της ερμηνείας των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου που αναφέρονται από το εθνικό δικαστήριο.

Η Επιτροπή φρονεί πάντως ότι τα άρθρα 8 και 65 της Συνθήκης δεν ασκούν καμιά επιρροή στην επίλυση της διαφοράς, στην κύρια δίκη, καθόσον αυτά αφορούν το μεν ένα τη μεταβατική περίοδο για τα έξι αρχικά κράτη μέλη, το δε άλλο το ενδεχόμενο μεταχειρίσεως

που ενέχει δυσμενείς διακρίσεις εκ μέρους ενός κράτους μέλους έναντι των υπηκόων διαφόρων άλλων κρατών μελών.

Συνεπώς, κατά τη γνώμη της Επιτροπής, δεν χρειάζεται να ερμηνευθούν παρά μόνο οι διατάξεις της Συνθήκης που αφορούν την ίση μεταχείριση, την ελεύθερη κυκλοφορία και την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι η άποψη που υποστηρίζει το Inasti βασίζεται στην αρχή της εδαφικότητας των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως, αρχή που έχει εφαρμογή μέχρι τη θέσπιση κοινοτικών κανονισμών συντονισμού των διαφόρων εθνικών συστημάτων στον τομέα αυτόν. Πράγματι, από το άρθρο 2 του προαναφερθέντος κανονισμού 1390/81 του Συμβουλίου, της 12ης Μαΐου 1981, προκύπτει ότι ο εν λόγω κανονισμός δεν παρέχει κανένα δικαίωμα για την προ της 1ης Ιουλίου 1982 περίοδο.

Κατά την Επιτροπή, ωστόσο, όπως προκύπτει από τη νομολογία που διαμορφώθηκε με την απόφαση της 9ης Ιουλίου 1975 (D'Amico, 20/75, Jurispr. 1975, σ. 891) και την απόφαση της 28ης Ιουνίου 1978 (Kenny, που προαναφέρθηκε), τα κράτη μέλη υποχρεούνται, ακόμη και στους τομείς που δεν διέπονται ή δεν διέπονται ακόμη από την κοινοτική ρύθμιση και παραμένουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της εθνικής νομοθεσίας, να τηρούν τις θεμελιώδεις αρχές του κοινοτικού δικαίου, και ιδίως την απαγόρευση των διακρίσεων.

Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, και ιδίως με την απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 1974 (Walrave, 36/74, Jurispr. 1974, σ. 1405, « εργαζόμενοι »), την απόφαση της 21ης Ιουνίου 1974 (Reyners, 2/74, Jurispr. 1974, σ. 631, « εγκατάσταση ») και την απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 1974 (Van Binsbergen, που προαναφέρθηκε, « παροχές υπηρεσιών »), τα άρθρα 48, 52 και 59 της Συνθήκης αποτελούν, στο πεδίο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, του δικαιώματος εγκαταστάσεως και της παροχής υπηρεσιών, την ειδική εφαρμογή της γενικής απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας που διατυπώνεται στο άρθρο 7 της Συνθήκης.

Η Επιτροπή υπογραμμίζει επίσης ότι, στο πλαίσιο της ελευθερίας εγκαταστάσεως, η απαγόρευση των διακρίσεων έχει άμεση και πρωταρχική σημασία (απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 1987, Επιτροπή κατά Βελγίου, 221/85, Συλλογή 1987, σ. 719), ενώ, στο πλαίσιο της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, το Δικαστήριο αναφέρεται επίσης στους περιορισμούς που ενδέχεται να « εμποδίσουν ή να δυσχεράνουν με άλλο τρόπο τις δραστηριότητες του παρέχοντος τις υπηρεσίες » (απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 1974, Van Binsbergen, 33/74, που προαναφέρθηκε). Αυτή η διαφορά εξηγείται, κατά την Επιτροπή, από το ειδικό αντικείμενο αυτών των δύο ελευθεριών που διασφαλίζει η Συνθήκη και πιο συγκεκριμένα από το γεγονός ότι η ελευθερία εγκαταστάσεως τείνει κατά άμεσο τρόπο στην καλύτερη δυνατή ένταξη του ενδιαφερομένου στο κράτος μέλος όπου εγκαθίσταται, πράγμα που προϋποθέτει την όσο το δυνατό μεγαλύτερη εξομοίωση των κοινοτικών υπηκόων σ' αυτό το κράτος μέλος.

Αναφερόμενη κατόπιν στην απόφαση της 12ης Μαρτίου 1974 (Sotgiu, 152/73, Jurispr. 1974, σ. 153), στην απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 1982 (Seco, προαναφερθείσα), στην απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 1986 (Pinna, 41/84, Συλλογή 1986, σ. 1) και στην απόφαση της 27ης Μαρτίου 1985 (Hoeckx, 249/83, Συλλογή 1985, σ. 973), η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι η απαγόρευση των διακρίσεων αφορά όχι μόνο τις άμεσες διακρίσεις αλλά και τις έμμεσες ή συγκεκαλυμμένες διακρίσεις, δηλαδή « κάθε συγκεκαλυμμένη μορφή διακρίσεων, οι οποίες παρόλον ότι βασίζονται επί κριτηρίων φαινομενικώς ουδετέρων καταλήγουν πράγματι στο ίδιο αποτέλεσμα » (σκέψη 8 της αποφάσεως Seco, που προαναφέρθηκε).

Η Επιτροπή φρονεί ότι η επίμαχη εθνική ρύθμιση δεν περιέχει καμία άμεση διάκριση λόγω της ιθαγενείας των ενδιαφερομένων προσώπων και ότι πρέπει συνεπώς να εξακριβωθεί αν συνεπάγεται εν προκειμένω έμμεση διάκριση.

Προς το σκοπό αυτό,πρέπει, κατά την Επιτροπή, να συγκριθεί, όχι η κατάσταση των ημεδαπών με εκείνη των κοινοτικών υπηκόων που ασκούν το σύνολο των δραστηριοτήτων τους στο Βέλγιο και ως μισθωτοί και ως ανεξάρτητοι, αλλά την κατάσταση των προσώπων που ασκούν ανεξάρτητη δραστηριότητα στο Βέλγιο και απαλλάσσονται από την υποχρέωση καταβολής εισφορών ή αντίθετα δεν απαλλάσσονται για το λόγο ότι δεν ασκούν την κύρια έμμισθη δραστηριότητά τους στο Βέλγιο.

Κατά τη γνώμη της Επιτροπής, θεμελιώνεται η ύπαρξη συγκεκαλυμμένης διάκρισης αν από την εξέταση αυτή αποδειχθεί ότι η μη απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής εισφορών πλήττει τους κοινοτικούς υπηκόους περισσότερο από τους ημεδαπούς και ότι αυτή η διαφορά μεταχειρίσεως δεν μπορεί να δικαιολογηθεί από κανέναν αντικειμενικό λόγο.

Η Επιτροπή υπογραμμίζει σχετικώς ότι η άποψη του Inasti καταλήγει στην επιβολή πρόσθετης οικονομικής επιβάρυνσης σ' εκείνον που αποφασίζει να προσδώσει κοινοτική διάσταση στις δραστηριότητές του· πράγματι, τόσο ο μισθωτός από ένα κράτος μέλος που σκοπεύει να ασκήσει συμπληρωματική δραστηριότητα ως ανεξάρτητος στο Βέλγιο, όσο και ο ανεξάρτητος που ασκεί τη δραστηριότητά του στο Βέλγιο και επιθυμεί να απασχοληθεί ως μισθωτός σε άλλο κράτος μέλος, θα βρεθεί σε μειονεκτική από οικονομικής απόψεως θέση σε σχέση με τον υπήκοο που συγκεντρώνει τις δραστηριότητές του στο Βέλγιο.

Αναφερόμενη στην απόφαση της 28ης Νοεμβρίου 1978 (Choquet, 16/78, Jurispr. 1978, σ. 2293), την απόφαση της 12ης Ιουλίου 1984 (Klopp, 107/83, Συλλογή 1984, σ. 2971) και την απόφαση της 10ης Ιουλίου 1986 (Segers, 79/85, Συλλογή 1986, σ. 2375), η Επιτροπή τονίζει ότι σε περιπτώσεις αυτού του είδους, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, ακόμη και όταν η εθνική ρύθμιση δεν συνιστά καθεαυτή εμπόδιο στην ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, μπορεί ωστόσο να θεωρηθεί ως αντίθετη προς το κοινοτικό δίκαιο, όταν η εφαρμογή της δημιουργεί τέτοιου είδους δυσχέρειες στα ενδιαφερόμενα πρόσωπα ώστε στην πράξη παρακωλύουν την ελεύθερη άσκηση των δικαιωμάτων που διασφαλίζονται από τα άρθρα 48, 52 και 59 της Συνθήκης.

Σύμφωνα με την Επιτροπή, είναι χαρακτηριστικό το ότι, στις εν λόγω αποφάσεις, το Δικαστήριο έλαβε υπόψη το γεγονός ότι στην πραγματικότητα τα εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων απέρρεαν, ελλείψει ειδικών εν προκειμένω κοινοτικών κανόνων, από την ανάγκη προστασίας ορισμένων δημοσίων συμφερόντων εθνικού χαρακτήρα, και συγκεκριμένα της οδικής ασφάλειας στην υπόθεση Choquet και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης στην υπόθεση Klopp. Το Δικαστήριο έκρινε ωστόσο ότι τέτοια μέτρα δεν πρέπει να καταλήγουν στο να καθιστούν κενού περιεχομένου το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας, δηλαδή να στερούν « τη δυνατότητα δημιουργίας και διατηρήσεως... περισσοτέρων από ένα κέντρων δραστηριότητας στο έδαφος της Κοινότητας » (σκέψη 19 της αποφάσεως Klopp).

Η Επιτροπή φρονεί ότι αυτή η αρχή πρέπει να ισχύει ακόμα περισσότερο, όταν το εμπόδιο στην ελεύθερη κυκλοφορία προκύπτει, όχι από την παρεμπόδιση προσβάσεως σε μια δραστηριότητα ή ασκήσεώς της, αλλά από την επιβολή μιας δυσανάλογης οικονομικής επιβαρύνσεως στο βαθμό που αυτή δεν ανταποκρίνεται στην πρόσθετη προστασία του ενδιαφερομένου. Η Επιτροπή αναφέρεται σχετικά στην απόφαση της 9ης Ιουνίου 1964 (Nonnenmacher, 92/63, Jurispr. 1964, σ. 559) και στην απόφαση της 5ης Δεκεμβρίου 1967 (Van der Vecht, 19/67, Jurispr. 1967, σ. 446).

Όσον αφορά ειδικότερα το δικαίωμα της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, η Επιτροπή, αναφερόμενη στη σκέψη 10 της αποφάσεως της 3ης Δεκεμβρίου 1974 (Van Binsbergen, που προαναφέρθηκε) και στις σκέψεις 14 και 17 της αποφάσεως της 17ης Δεκεμβρίου 1981 (Webb, που προαναφέρθηκε), υπογραμμίζει ότι η άρνηση απαλλαγής από την υποχρέωση καταβολής εισφορών, για την οποία πρόκειται στην κύρια δίκη, δεν υπαγορεύεται από « ειδικές υποχρεώσεις ..., οι οποίες δικαιολογούνται από την εφαρμογή κανόνων που διέπουν αυτό το είδος δραστηριοτήτων » στο Βέλγιο, αλλά από τη θέληση να παρασχεθούν πλεονεκτήματα μόνο στους παρέχοντες υπηρεσίες που είναι εγκατεστημένοι στο Βέλγιο.

Η Επιτροπή προτείνει να δοθεί η ακόλουθη απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα:

« 1) Τα άρθρα 7 και 52 και 59, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ έχουν την έννοια ότι απαγορεύουν κάθε μορφή διακρίσεως, άμεσης ή έμμεσης, λόγω ιθαγενείας, μέσω κριτηρίων διαφοροποιήσεως που είναι φαινομενικά ουδέτερα, αλλά καταλήγουν πράγματι στο ίδιο αποτέλεσμα.

Τέτοια περίπτωση μπορεί ιδίως να συντρέχει, όταν ένα σύστημα εισφορών κοινωνικής ασφαλίσεως για ανεξάρτητους εργαζομένους, όπως το το εκτιθέμενο από το Tribunal du travail των Βρυξελλών, εμποδίζει αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο, τους κοινοτικούς υπηκόους που δεν έχουν τη βελγική ιθαγένεια και ασκούν παρεπομένως μη έμμισθη δραστηριότητα στο Βέλγιο να τύχουν της απαλλαγής από την υποχρέωση καταβολής εισφορών.

2) Ένα σύστημα εισφορών για ανεξάρτητους εργαζομένους, όπως το εκτιθέμενο από το Tribunal du travail των Βρυξελλών, συνιστά, εν πάση περιπτώσει, δυσανάλογο εμπόδιο στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στο μέτρο που η ίδια η πρακτική εφαρμογή αυτής της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών από άλλο κράτος μέλος υπόκειται, όταν ο παρέχων τις υπηρεσίες διατηρεί μία κύρια έμμισθη δραστηριότητα στο κράτος μέλος καταγωγής σε μια επιβάρυνση στην οποία δεν υποβάλλεται ο παρέχων υπηρεσίες που ασκεί την κύρια έμμισθη δραστηριότητά του στο Βέλγιο.

3) Ένα τέτοιο σύστημα συνεπάγεται εξάλλου, δυσανάλογα εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, όπως αυτή ορίζεται από το άρθρο 48 επ. της Συνθήκης ΕΟΚ, καθόσον η μη απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής εισφορών θεμελιώνεται στο γεγονός ότι η έμμισθη δραστηριότητα, που ασκείται κατά κύριο λόγο, διενεργείται σε άλλο κράτος μέλος. »

Y. Galmot
εισηγητής δικαστής